

Duchovní služba ve věznicích

Obsah

1. ÚVOD	3
2. VZNIK DUCHOVNÍ SLUŽBY	3
3. POSLÁNÍ, SMYSL A VÝZNAM SLUŽBY	4
4. ZÁVĚR	6

1. ÚVOD

Už před mnoha tisíci lety se považovalo za tělesné milosrdenství, když lidé chodili navštěvovat vězně. Jak plynul čas, pomoc a starost o vězně nabývala na významu. Na odsouzené se už nepohlíží jen jako na jedince, kteří si trest zaslouží, ale vězeňští kaplani, kteří se poprvé objevují v Anglii, usilují o jejich nápravu.

Po revoluci se v českých věznicích začala formovat první skupinka dobrovolně působících duchovních orientujících se na službu lidem ve vězení. Část z nich začala přemýšlet o zrodu organizace.

2. VZNIK DUCHOVNÍ SLUŽBY

V roce 1994 byla založena Vězeňská duchovenská péče (VDP), což je občanské sdružení lidí z různých církví, kteří na základě církevního pověření a se souhlasem ředitelů věznic, konají duchovní službu ve věznicích. Členy této organizace nemusí být pouze kaplani a duchovní, ale i laici a dobrovolníci. Dále byla roku 2008 mezi Vězeňskou službou, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí uzavřena Dohoda o duchovní službě. Kaplani uzavírají s Vězeňskou službou pracovní poměr a dobrovolníci navštěvují věznice minimálně dvakrát měsíčně. Požadavky pro výkon služby jsou bezúhonnost, pověření dané církví a doporučení VDP. Dalším legislativním zakotvením pastorační práce ve věznicích je Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb., Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. a Zákon o výkonu vazby č. 293/1993 Sb.

Cílem duchovní služby je především nabídnout pomoc. Zaprvé se jedná o pomoc lidskou, která zahrnuje blízkost, vyslechnutí, povzbuzení a komunikaci, a pak jde o pomoc duchovní, v jejímž rámci se konají různé svátosti, bohoslužby, pastore, modlitby či biblická výuka. Očekává se, že právě duchovní přinese do prostředí věznice nějakou morálku a etiku. Mimo duchovně zaměřené aktivity může např. realizovat i jazykové a hudební kurzy, sportovní vyžití či jiné aktivity v rámci volnočasových programů. Pastorační pracovníci nejsou k dispozici pouze vězňům, ale i personálu, projeví-li o to zájem.

3. POSLÁNÍ, SMYSL A VÝZNAM SLUŽBY

Mezi nejužívanější a nejdůležitější metody práce patří individuální rozhovory s vězni. Primárním posláním duchovního není získat vězně pro víru či církev, ale snaha, aby člověk uznal svou vlastní vinu. Teprve až pak, má-li člověk zájem, se duchovní zaměřuje na zodpovězení různých existencionálních či osobních otázek, jejichž součástí může být i věžňovo poznání Božího odpuštění.

Věznice je jedním z nejhorsších míst, kam se člověk může dostat. I zde ale nacházíme osoby, které sem přinášejí něco, co je naopak vnímáno jako pozitivní, mysl pozvedající a tamnímu životu ulehčující činnost. Smysl duchovní služby není misijní. Duchovní do věznic nechodí získávat nové členy do sborů, poučovat ani moralizovat. Hlavním smyslem je předávání osobního svědectví věžňům, objasnění duchovních postojů a názorů, a využití času a prostoru k modlitbám či meditacím. Duchovní přijímá druhého i s tím, co ve svém životě spáchal, a ukazuje mu, že i přes svou vinu nadále zůstává člověkem. Služba, kterou duchovní vykonávají, nikdy nemůže být považována za zbytečnou ztrátu času. Oni nabízejí všem hledajícím nový začátek, který může mít svůj cíl až u Boha.

Samozřejmě nelze říct, že všichni, kteří ve vězení navštěvují kapli, pak vyjdou na svobodu jako "svatí". Toto rozhodně není úmyslem pastoračních pracovníků, jak se někteří lidé domnívají. Také je nutné podotknout, že počet věžňů využívajících tuto službu není (ve srovnání s celkovým počtem vězněných) nijak závratný. Přesto ale VDP nese své ovoce.

Ve vězeňském prostředí, do něhož lidé ve výkonu trestu či vazby přicházejí, je velmi těžké se zadaptovat. Většinou nastává šok z izolace, protože je člověk vytržen ze svého obvyklého života a přinucen, aby si zvykal na něco jiného. Začíná si uvědomovat, že problém vězení, se kterým většina lidí ve svém životě nepočítá, se ho nyní týká osobě a stává se realitou. Najednou se ocitá v situaci, jež ohrožuje jeho nezákladnější potřeby a hodnoty. Právě v této chvíli může duchovní působit jako někdo, kdo má o člověka zájem a chce si jej dobrovolně poslechnout, případně mu říct svůj názor či pomoci.

V další fázi si lidé začínají zvykat na vězeňský způsob života. Zorientují se, jak to uvnitř chodí, a začínají navazovat vztahy – jak se spoluvězni, tak se zaměstnanci věznice. Právě v průběhu této fáze lidé nejčastěji vyhledávají duchovního, aby se dostali ven z cely, kde sedí celé dny, a případně u něj hledali pomoc v souvislosti s jejich vztahovými problémy (např. opouští je partneři, zavrhně je rodina a podobně).

Měla jsem možnost navštívit jednu věznicí právě v rámci duchovní služby. Při rozhovoru s vězni o důvodech, proč do kaple chodí, často odpovídali, že to je místo, kde se lidé učí (nebo již umí) ostatním rozumět, místo přinášející naději, odpočinek od starostí všedních dnů, úlevu od prázdnoty a samoty, a místo, kde se člověk setkává s Bohem.

Když to poví někdo, jenž to zrovna intenzivně prožívá, nelze v tom hledat pouze záminku, jak potkat vězně z ostatních cel. I když existují takové situace, kdy vypadají někteří lidé tak věrohodně, že jsou schopni zcela přesvědčivě svědčit o změně svého nitra, touze po odpuštění, omluvě atd., ale zároveň si ve své hlavě chystat plán pomsty a využívat zaměstnance věznic i duchovní služby. Tím není myšleno, že by duchovní (spolu s ostatními pracovníky věznic) primárně neměli klientům věřit, ale jde o skutečnost, o které už se dlouhou dobu ví a na kterou by si profesionální pracovníci měli dávat pozor.

Pastorační pracovníci ale chtějí pomoci lidem žijícím najednou v prázdnotě, bez přátel, rodiny, apod., kteří začínají hledat něco uvnitř sebe – svého srdce. Při prvních setkáních duchovní často spíš jen poslouchá, než mluví. To také závisí na jeho psychologických schopnostech, umění naslouchat či na dodržování naprosté mlčenlivosti. Až pak jsou vězni schopni věnovat pozornost duchovním otázkám, mají-li o ně zájem. Jedním z dalších úkolů, se kterým je duchovní spjat, je i snaha o návrat klientů do běžného života. V tomto smyslu zde koná službu i pro samotnou společnost, do které se vězni vrací – jde o to, aby vězni odstranili ze svých životů páchání trestné činnosti. V mnohých případech končí ve vězení lidé, kteří ve svém životě udělali "blbost", jež si musí odpykat. Jenomže dopad na jejich život se už často nebere v potaz. I když se člověk z prostředí věznic jednou dostane, může nastat bezpočet situací, které jej buď dovedou zase zpět, anebo mu dost ztíží jeho novou životní situaci. Ať už je to fakt, že si vězeň za celou dobu pobytu vinu nepřizná a ke své trestné činnosti se znovu vrátí, nebo že ho jako zaměstnance už nebudou chtít, či že ztratil svou rodinu v důsledku svého chování a neumí se zařadit zpět do běžného života. I těmto situacím může působení VDP pomoci předcházet.

V neposlední řadě mě i samotná návštěva věznic utvrdila v tom, že práce duchovních je velmi náročná a potřebná, a i kdyby ji využívalo jen několik vězňů, stále by měla smysl. O prospěšnosti duchovní služby vypovídá i fakt, že je v současné době uskutečňována ve všech 36 věznicích.

4. ZÁVĚR

Nezáleží, je-li člověk křesťan, věřící či nevěřící. VDP může být potřebná pro všechny, většinou i pro ty, kteří ji nevyhledávají. Lidé mají otázky, ve vězení mnohdy více existencionálně zaměřené než venku. Ať už člověka tíží vlastní svědomí, nebo neumí-li se vyrovnat s prostředím, v němž je uzavřen, s násilím či neurvalostí, které jsou tam běžné, právě kaple a duchovní vytváří atmosféru, kde (nejen) zoufalec může najít pokoj. Věřím, že kaple je pro mnohé darem. Je jedno, jak vypadá nebo z čeho byla přebudována. Je místem, kde se jednotlivec může otevřít. V časech trápení a nepokojů, kdy si nejsme ničím kolem nás jisti. Zde roste atmosféra důvěry, sdílnosti a naděje...